

Відгук
офіційного опонента Береки Віктора Євгеновича про дисертацію
Вовчка Ярослава Васильовича
«Підготовка майбутніх менеджерів до організації етнографічного туризму у вищих навчальних закладах», представлену на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності
13.00.04 - теорія і методика професійної освіти.

Особистісно орієнтована педагогіка ХХІ століття потребує змін у системі підготовки кадрів з вищою освітою. Глибокі соціально-економічні трансформації суспільства, розвиток економіки на ринкових засадах, поява ринку праці і зростання сектора освітніх послуг вимагає якісних змін у концептуальних засадах професійного розвитку всіх без виключення спеціалістів, а особливо майбутніх менеджерів. Це повинні бути особистості, здатні до плідної фахової діяльності в сучасних умовах, готові до професійної діяльності, які володіють не тільки системою спеціальних знань, професійних дій і соціальних відносин, а й відрізнятися сформованістю і зрілістю громадянської позиції. Все це вимагає нових підходів до розробки змісту, форм і методів професійної підготовки фахівців нової формації, оволодіння інформаційними технологіями.

Щодо особистісного контексту, то професійна освіта має виступати як цілісна педагогічна система, яка організаційно, змістовно й технологічно забезпечує потребу людини у навчанні, духовному й культурному розвитку, підвищенні професійної компетентності й просто отриманні естетичної насолоди від пізнання нового, що відповідає інтересам і запитам особистості.

Спонукання дослідників до розробки системи підготовки для майбутніх менеджерів уніфікації освітніх технологій полегшує вирішення низки проблем щодо створення єдиного освітнього простору, зокрема й вищих навчальних закладів, оскільки розробка окремими навчальними закладами своїх шляхів заснованих на різних технологічних платформах, які в більшості випадків не сумісні між собою, гальмує організацію ефективного співробітництва навіть у межах однієї країни.

У цьому контексті ідея підготовки менеджерів для різних галузей, в тому числі й для організації етнографічного туризму, посідає важливе місце серед сучасних прогресивних освітніх ідей, спрямованих на забезпечення сталого розвитку нашого суспільства та прогресу всього людства. Саме тому проблема створення гнучких механізмів постійного оновлення змісту освіти та технологій неперервного оновлення знань є однією з найважливіших проблем сучасної педагогічної науки і практики.

Дисертаційне дослідження Вовчка Ярослава Васильовича **«Підготовка майбутніх менеджерів до організації етнографічного туризму у вищих навчальних закладах»** присвячене актуальній проблемі організації навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах. Воно дало змогу, зокрема, визначити шляхи модернізації теоретико-методологічних засад вищої освіти, удосконалити її структурно-організаційну перебудову.

Дисертант чітко осмислив і достатньо повно подав своє знання про невідоме, яке підлягає виявленню і доповненню, а також можливості

застосування одержаних результатів, які знайшли місце у визначенні практичного значення результатів дослідження та їх упровадження. Він чітко з'ясував де результат його дослідження допоможе виправити недолік у педагогічній діяльності, як і для яких практичних цілей можна використати отримані наукові надбання.

Конструктивно-критичний аналіз ефективності підготовки майбутніх менеджерів у вищому навчальному закладі та її суперечностей, проведений Ярославом Васильовичем, дає підстави визначити шляхи оновлення змісту підготовки майбутніх менеджерів до організації етнографічного туризму, а також розробити зміст, форми і методи такої підготовки фахівців відповідного кваліфікаційного рівня.

Саме в такому контексті, на мою думку, слід розглядати дисертаційне дослідження Вовчка Ярослава Васильовича, який обрав досить складну та актуальну тему дослідження. Дисертант задався перспективною метою яка полягає в теоретичному обґрунтуванні, розробці та експериментальній перевірці ефективності реалізації моделі підготовки майбутніх менеджерів до організації етнографічного туризму. Скажу відразу: з цим непростим завданням дослідник справився досить успішно. Нам представлено на експертизу дослідження, яке за багатьма показниками не є ординарним. Його відрізняє глибина і чіткість задуму, значний теоретичний аналіз, аргументованість висунутих тез, обґрунтованість зроблених висновків.

Спробую все це довести в процесі подальшого аналізу. Почну зі вступу. Актуальність, методологічна та теоретична основи проблеми одержали в даній дисертації належне обґрунтування, аргументацію і конкретизацію: чітко і практично ясно формулює автор об'єкт, предмет, мету і завдання дослідження. Загальну мету дисертантка конкретизувала у системі дослідницьких завдань, які в своїй сукупності дають уявлення про те, що треба зробити для досягнення мети. Перше з них пов'язане із характеристикою сучасного стану підготовки майбутніх менеджерів до організації етнографічного туризму у ВНЗ України та за кордоном; друге – у конкретизації базових понять і категорій дослідження: „етнографічний туризм”, „готовність майбутніх менеджерів до організації етнографічного туризму”, „модель підготовки майбутніх менеджерів до організації етнографічного туризму”; третє – у визначенні критеріїв, показників та рівнів готовності майбутніх менеджерів до етнографічного туризму; четверте – в теоретичному обґрунтуванні і експериментальному доведенні ефективності розробленої технології професійної підготовки майбутніх менеджерів у ВНЗ України до організації етнографічного туризму; п'яте - у розробці навчально-методичного забезпечення підготовки фахівців туристичної галузі до організації етнографічного туризму у ВНЗ України III-IV рівнів акредитації.

Привертає увагу логічно виправдана послідовність дисертаційної роботи, яка повною мірою відповідає меті та завданням дослідження. Незаперечною є і наукова новизна. Автор вперше обґрунтував сутність базових понять і термінів, визначив теоретичні й методологічні засади підготовки майбутніх менеджерів до організації етнографічного туризму у вищих навчальних закладах згідно з принципами особистісної орієнтації, диференціації, індивідуалізації, системності та інноваційності через системне врахування їхніх індивідуальних особливостей і потреб, зокрема розроблення

широкого спектру навчальних програм для наближення до виконання вимог ринку праці; розроблено і теоретично обґрунтовано організаційно-педагогічні умови формування готовності майбутніх менеджерів етнографічного туризму до професійної діяльності, що ґрунтується на створенні в студентів позитивної мотивації щодо неї, формуванні дослідницьких здібностей та інноваційного потенціалу; розробці концептуальної моделі формування готовності майбутніх менеджерів етнографічного туризму до професійної діяльності, що передбачала набуття студентами професійно орієнтованих знань, формування умінь і навичок та їх практичного застосування.

У вступі дисертації також подано відомості про наукове використання результатів дослідження. подано короткі відомості щодо впровадження його результатів, зазначено навчальні заклади, у яких здійснено їх реалізацію.

Дослідник повідомив на яких конференціях, симпозіумах, семінарах доповідалися й обговорювалися одержані автором наукові результати.

У першому розділі **„Теоретичні засади підготовки майбутніх менеджерів до організації етнографічного туризму”** представлено результати теоретичного дослідження проблеми, визначено основні напрями та підходи до організації професійної підготовки майбутніх менеджерів туризму, здійснено дефініційно-смысловий аналіз основних категорій. У другому – **„Професійна готовність майбутніх менеджерів до організації етнографічного туризму”** обґрунтовано засади організації туристської освіти: нормативно-правове забезпечення навчального процесу; отримання ґрунтовних знань з фахових дисциплін, а також предметів соціально-гуманітарного, природничо-наукового та економічного циклів; безперервна практична підготовка, що забезпечується організацією різних видів практики навчання у ВНЗ; максимальне наближення навчального процесу до реалій сучасного туристичного бізнесу. У третьому – **„Дослідницько-експериментальна перевірка ефективності моделі підготовки майбутніх менеджерів у ВНЗ України до організації етнографічного туризму”** охарактеризовано особливості впровадження експериментальної моделі підготовки майбутніх менеджерів до організації етнографічного туризму; обґрунтовано результати констатувального і формувального етапів експерименту.

Цінним є те, що дисертант удосконалив: зміст навчання для майбутніх менеджерів до організації етнографічного туризму у вищих навчальних закладах через розроблення навчальних програм згідно зі сферами майбутнього працевлаштування – виробничою, дослідницькою, експертно-контрольною, управлінською; метод підготовки дослідницьких робіт із використанням інтерактивного підходу – ефективного способу формування готовності до професійної діяльності; основні чинники підвищення якості підготовки фахівців та обґрунтовано необхідність їх упровадження у сферу вищої освіти.

Проведені дисертантом дослідження дають можливість констатувати, що сьогодні в Україні ще триває процес розробки концептуальних засад підготовки майбутніх менеджерів у вищих навчальних закладах. У цьому контексті надзвичайно важливим є конструктивно-критичний аналіз науково-педагогічних джерел із досліджуваної проблеми, у якому здійснено обґрунтування загальнонаукових підходів до проблеми підготовки майбутніх

менеджерів в умовах ступеневої освіти та виділення ролі і функцій педагогіки вищої школи в системі неперервної педагогічної освіти

Аналіз широкої джерельної бази дозволив достовірно чітко оцінити психолого-педагогічні та методичні характеристики професійного становлення фахівців означеного профілю, особливості розвитку особистості в умовах вищого навчального закладу; формування професійної спрямованості студентів майбутніх менеджерів етнографічного туризму (особливості професійної спрямованості студентства, формування професійної спрямованості майбутніх менеджерів етнографічного туризму, аналіз результатів дослідження професійної спрямованості майбутніх менеджерів етнографічного туризму); науково-педагогічна підготовка майбутніх менеджерів (їх підготовка до науково-дослідницької діяльності, підготовка майбутніх менеджерів до інноваційної діяльності); науково-методичне забезпечення підготовки менеджерів етнографічного туризму.

На основі обраних педагогічних умов Ярославом Васильовичем описано та апробовано модель підготовки майбутніх менеджерів до організації етнографічного туризму у ВНЗ; виокремлено компоненти готовності майбутніх менеджерів до організації етнографічного туризму, а також її рівні, критерії та показники; визначено організаційно-педагогічні умови підготовки майбутніх менеджерів до організації етнографічного туризму, які мають забезпечити ефективність авторської моделі; розроблено навчально-методичний супровід до спецкурсу «Організація етнографічного туризму в Івано-Франківській області: теорія і практика»

Важливим є те, що результати дослідження можуть бути використані для оновлення змісту й підвищення ефективності професійної підготовки фахівців туризму у вищих навчальних закладах різного рівня акредитації, у процесі перепідготовки та підвищення кваліфікації менеджерів туризму, у самоосвітній діяльності студентів.

Роботу збагачують додатки, що мають не тільки теоретичний, але й практичний характер.

Варто зазначити, що результати дисертаційного дослідження впроваджені в педагогічну практику, його основні положення і висновки знайшли відображення у 12 наукових працях, зокрема, навчально-методичному посібнику, 5 статті надруковано у фахових виданнях.

Особливо хочу підкреслити, що весь матеріал дисертації подано логічною чіткістю та послідовністю, гарною науковою мовою.

Поряд з цим хочеться висловити деякі побажання, які, на нашу думку, були б корисні щодо розуміння даної проблеми:

1. Актуальність теми наукового пошуку слід було конкретизувати. Зокрема узгодити її з необхідністю реформування освіти, пов'язаної з європейською та світовою інтеграцією.

Варто було описати, що потрібно зробити для розв'язання виявлених суперечностей (наприклад, розкриття сутності роботи менеджерів організації етнографічного туризму, її психолого-педагогічних ознак; структури професійних компетенцій майбутніх менеджерів етнографічного туризму; визначення організаційно-педагогічних умов підготовки майбутніх менеджерів

до організації етнографічного туризму, які б забезпечили ефективність авторської моделі тощо).

2. При визначенні стратегії дослідження, його теоретичних засад необхідно було точно вказати, яка психологічна чи педагогічна теорія (концепція) прийнята за основу, який науковий підхід (або поєднання підходів), обрано для розв'язання завдань дослідження. Це потрібно для досягнення чіткості і ясності в способах визначення об'єкта і оформлення результатів дослідження, запобігти словесних маніпуляцій відносно термінів «комплексний», «системний», «цілісний», «синергетичний», «діалектичний» тощо.

3. У першому розділі дисертації варто було здійснений компаративний аналіз моделей підготовки майбутніх менеджерів у західноєвропейських країнах, США та пост радянських країнах, провести історико-педагогічний зріз становлення підготовки майбутніх менеджерів в педагогічній теорії і практиці в Україні та за рубижем.

4. Не заперечуючи важливості для досліджуваної теми інтерпретації понять „туризм” „туристична (туристська) індустрія”, „туристська (туристична) освіта”, „професійна освіта в туризмі”, усе ж вважаємо, що в означеній роботі доцільно було б виділити дефініції: які розкривають проблеми професійної підготовки майбутніх менеджерів до організації етнографічного туризму; сутність та специфіку їх підготовки; сучасні підходи до підготовки майбутніх менеджерів до організації етнографічного туризму у вищих навчальних закладах тощо.

5. Завершити перший розділ наукового пошуку варто було б констатувальним експериментом у якому розкрити сучасний стан підготовки майбутніх менеджерів до організації етнографічного туризму у вищих навчальних закладах. Це дало б змогу сформулювати завдання експериментальних досліджень. Крім того це дозволить визначити необхідний обсяг експериментів і очікуваний характер результатів, сформулювати вимоги до проведення педагогічного експерименту.

6. У розділі „Дослідницько-експериментальна перевірка ефективності моделі підготовки майбутніх менеджерів у ВНЗ України до організації етнографічного туризму” повинна вказуватися мета і викладатися програма експериментів, їх суть, оцінюватися точність і достовірність одержаних даних, співставлятися з теоретичними даними. Здобувач повинен дати оцінку повноти поставлених задач, оцінку достовірності одержаних результатів і їх порівняння з аналогічними результатами вітчизняних і зарубіжних праць

7. Позитивних результатів у дисертаційному дослідженні можна було б досягнути підготовки майбутніх менеджерів до організації етнографічного туризму у вищих навчальних закладах, запровадження певної технології його проведення для визначення й поточного регулювання динаміки змін з метою

виявлення рівнів їх підготовки. Застосування саме моніторингу, завданням якого є регуляція процесу на відміну від контролю, який встановлює діагностику, дало б змогу спрямувати дослідження на виявлення та регуляцію деструктивних впливів зовнішніх і внутрішніх чинників процесу підготовки, який, будучи його інформаційно-регулятивним супроводом, націлений на досягнення бажаних результатів.

8. Слід було здійснити літературне оформлення дисертації, яке передбачає узагальнення інформації, уточнення логіки її подання, перевірку використаного понятійного апарату і термінології, сформульованих висновків і рекомендацій, відбір найбільш влучних та містких формулювань, вилучення другорядних відомостей які заважають лаконічному розкриттю сутності дослідження, з'ясування коректності та практичної зорієнтованості експериментальної методики та доцільності її застосування.

Разом з тим, висловлені зауваження аж ніяк не впливають на загальну позитивну оцінку поданої до захисту дисертації Вовчка Ярослава Васильовича. Робота містить різноплановий і ретельно опрацьований матеріал і виконана на достатньому науковому рівні.

Автореферат дисертаційного дослідження написаний відповідно до існуючих вимог і повністю відображає зміст і структуру дисертації, дає чітке уявлення про особливості проведеного дослідження та його результати.

Дисертаційна робота «Підготовка майбутніх менеджерів до організації етнографічного туризму у вищих навчальних закладах» відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 р. (з урахуванням змін від 19.08 2015 № 656) і дає підстави для присудження Вовчку Ярославу Васильовичу наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент, доктор педагогічних наук,
професор, ректор Хмельницького обласного
інституту післядипломної педагогічної освіти,
професор кафедри менеджменту освіти

Степан В.С. Берега

*Підпис Берези В.В. завідувач
Зав. відділу кадрів*

